

Ladislav Orosz

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Materiálne jadro slovenskej ústavy (môže ústavný súd preskúmavať súlad ústavných zákonov s ústavou?)

V poslednom desaťročí sa zrejme najfrekventovanejšou témou ústavno-právneho výskumu na Slovensku stala problematika materiálneho jadra ústavy a jeho ochrana. Podľa mojich poznatkov táto problematika zatiaľ nie je predmetom prioritného záujmu poľských konštitucionalistov, ale dá sa predpokladať, že sa to vzhľadom na vývoj demokratického konštitucionalizmu v mnohých európskych štátoch v dohľadnej dobe zmení. Aj preto považujem za vhodné v tejto knihe, venovanej významnému životnému jubileu môjho milého priateľa a váženého kolegu Profesora Krzysztofa Skotnického, priblížiť v priestorových možnostiach tohto príspevku vývoj a aktuálny stav vedeckej diskusie o materiálnom jadre Ústavy Slovenskej republiky (ďalej aj „Ústava“) v slovenskej ústavnej teórii.

523

1. Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. 27/2009 ako impulz pre rozvoj vedeckej diskusie o materiálnom jadre ústavy na Slovensku

Kľúčovým impulzom na impulz pre rozvinutie vedeckej diskusie o materiálnom jadre Ústavy Slovenskej republiky (ďalej aj „Ústava“) sa stal nález českého ústavného súdu sp. zn. Pl. ÚS 27/2009 z 9. septembra 2009, ktorým bol zrušený ústavný zákon č. 195/2009 Sb. z 10. septembra 2009 o skrátene volebného obdobia Poslaneckej snemovne z dôvodu, že „je v rozpore s podstatnými náležitosti demokratického právneho štátu

dle čl. 9 odst. 2 Ústavy [...]”¹, t.j. (zjednodušene) pre jeho rozpor s materiálnym jadrom českej ústavy.

Popri tradične blízkyh vzťahoch a konštruktívnej spolupráci slovenských a českých konštitucionalistov k rozvoju ústavnoprávneho výskumu orientovaného na materiálne jadro slovenskej ústavy významne prispela aj skutočnosť, že ústavný systém Slovenskej republiky sa začiatkom minulého desaťročia stával predovšetkým vďaka svojmu polylegálnemu charakteru² neprehľadným a vnútorne inkompatibilným. Existencia viacerých vzájomných protirečení medzi textom Ústavy a ustanoveniami niektorých ďalších ústavných zákonov, ktoré majú z formálno-právneho hľadiska rovnakú právnu silu ako Ústava postavili slovenskú konštitucionalistiku pred úlohu hľadať efektívny právny mechanizmus na odstraňovanie týchto vnútorných konfliktov medzi Ústavou a ústavnými zákonmi.³ V období do vydania spomínaného nálezu českého ústavného súdu Pl. ÚS 27/2009 slovenská ústavná veda ponúkala recept na riešenie týchto konfliktov prostredníctvom ústavno-konformného výkladu ústavných zákonov. Po roku 2009 však vzniklo na Slovensku, na teoretickom základe sformovaným už v prvej polovici 20. storočia v nemeckej konštitucionalistike,⁴ viacero hodnot-

¹ Text tohto nálezu pozri: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=524501> (navštívené dňa: 8.01.2022).

² Ústavný systém Slovenskej republiky tvorí popri Ústave Slovenskej republiky viacero ústavných zákonov (ide najmä o ústavné zákony č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového štátu, výnimočného stavu a núdzového stavu, č. 357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov, č. 397/2004 Z. z. o spoluprácu Národnej rady Slovenskej republiky a vlády Slovenskej republiky v záležitostiach Európskej únie, č. 254/2006 Z. z. o zriadení a činnosti výboru Národnej rady Slovenskej republiky na preskúmvanie rozhodnutí Národného bezpečnostného úradu, č. 493/2009 Z. z. o rozpočtovej zodpovednosti, ako aj Listinu základných práv a slobôd pochádzajúcu ešte z obdobia spoločnej československej štátnosti), ktoré majú z formálno-právneho hľadiska rovnakú právnu silu ako Ústava. Viac o tom pozri napr. L. Orosz, J. Svák a kol., *Ústava Slovenskej republiky. Komentár, Zväzok I*, Bratislava 2021, s. LI–LXVII.

³ Z viacerých hodnotných publikačných výstupov venovaných tejto problematike možno spomenúť najmä L. Orosz, *K problémom kompatibility ústavného systému Slovenskej republiky*, „Justičná revue“ 2005, roč. 57, č. 3, s. 326 a nasl.; T. Herc, *Polemika o ústavnom poriadku a jeho kompatibilitě*, „Právny obzor“ 2006, roč. 92, č. 5; B. Balog, *Ústavné zákony v právnom poriadku Slovenskej republiky*, „Justičná revue“ 2007, roč. 59, č. 12, s. 1583 a nasl.; D. Nikodým, *Kompatibilita ústavného systému, [v:] 15 rokov Ústavy Slovenskej republiky. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice 6. – 7. septembra 2007*, eds. L. Orosz, G. Dobrovičová, Košice 2008, s. 132 a nasl.; A. Brösl, *O ústavnosti ústavných zákonov, [v:] Metamorfózy práva ve střední Evropě*, eds. Z. Masopust, H. Jermanová, Praha 2008, s. 11–24, alebo M. Breichová Lapčáková, *Neústavné ústavné zákony? – II. časť*, „Justičná revue“ 2011, roč. 63, č. 2, s. 181–192 atd.

⁴ Pozri k tomu najmä dielo Carla Schmitta *Vefassungslehre* z roku 1928 (C. Schmitt, *Vefassungslehre*. 9. Auflage, Berlín 2003, s. 103 a nasl.).

ných diel, v ktorých jedna skupina autorov len nesmeli pripúšťať, že konflikt medzi Ústavou a ústavnými zákonmi možno riešiť aj uplatnením derogačnej právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd SR“) v konaní o súlade právnych predpisov s Ústavou podľa čl. 125 ods. 1 Ústavy, ako aj skupina autorov, ktorá zrušenie ústavného zákona, ktorý je v rozpore s Ústavou Ústavným súdom SR považujú za najvhodnejšie riešenie.⁵

Bez ambície ponúknuť komplexnejší rozbor myšlienok, z ktorých slovenskí autori vyvodili oprávnenie Ústavného súdu rozhodovať o súlade ústavného zákona s Ústavou sa žiada spomenúť aspoň tieto:

a) každá ústava má materiálne jadro, ktoré je vyjadrené buď explicitne prostredníctvom tzv. klauzuly večnosti, alebo ho možno z ústavy vyvodiť (implicitné materiálne jadro),

b) slovenská ústava má implicitné materiálne jadro, ktorého základ tvoria princípy demokratického a právneho štátu,⁶

c) v podmienkach demokratického a právneho štátu je nevyhnutné zabezpečiť efektívnu ochranu materiálneho jadra ústavy,

d) zo všetkých do úvahy prichádzajúcich foriem ochrany materiálneho jadra Ústavy možno za najefektívnejšiu považovať ochranu uskutočňovanú Ústavným súdom SR, ktorý je k tomu predurčený aj svojou kľúčovou funkciou, ktorú mu zveruje Ústava (podľa čl. 124 Ústavy „Ústavný súd Slovenskej republiky je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti“),

e) Ústavný súd disponuje jednak právomocami, ktoré sú v Ústave ustanovené explicitne, ale aj právomocami, ktoré možno z Ústavy (osobitne z už citovaného čl. 124 Ústavy) vyvodiť (implikované právomoci), ku ktorým patrí aj právomoc preskúmať súlad ústavných predpisov s materiálnym jadrom Ústavy.⁷

⁵ K tomu pozri najmä monografické diela M. Breichová Lapčáková, *Ústava a ústavné zákony*, Bratislava 2013 a B. Balog, *Materiálne jadro ústavy*, Žilina 2014, ale ďalej aj v predchádzajúcej poznámke spomenutú štúdiu A. Bröstla, alebo tiež L. Orosz, J. Svák, B. Balog, *Základy teórie konštitucionalizmu*, Bratislava 2011, s. 93 a nasl., ako aj J. Drgonec, *Ústavné právo hmotné*, Bratislava 2018, s. 377 a nasl. Významnou inšpiráciou pre domácich konštitucionalistov sa stali aj diela bývalého podpredsedu českého ústavného súdu prof. P. Holländera (napr. P. Holländer, *Materiální ohnisko ústavy a diskrece ústavodárce*, „Právník“ 2005, č. 4 alebo idem, *Filipika proti redukcionizmu*, Bratislava 2009, s. 75 a nasl.), ktorý pochádza zo Slovenska a vo vyššie spomenutom konaní vedenom českým ústavným súdom pod sp. zn. Pl. ÚS 27/2009 plnil funkciu sudcu spravodajcu.

⁶ K tomu pozri najmä už citované dielo B. Balog, *Materiálne jadro...*, s. 15–108.

⁷ K tomu podrobne pozri J. Drgonec, *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*, Bratislava 2019, s. 1419–1435.

2. Novelizácia Ústavy uskutočnená ústavným zákonom č. 161/2014 Z. z. a nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 21/2014 z 30. januára 2019

V súvislosti s rastom nedôvery verejnosti k všeobecným súdom, ktoré boli vyvolané viacerými kontroverznými rozhodnutiami orgánov súdnej moci⁸, poslanci Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) predložili do ústavodarného procesu poslanecký návrh novelizácie Ústavy⁹ týkajúci sa predovšetkým zmien v podstatení Súdnej rady. Národná rada tento návrh schválila a v Zbierke zákonov bol publikovaný ako ústavný zákon č. 161/2014 Z. z. zo 4. júna 2014. Kontroverznou súčasťou tejto novelizácie Ústavy sa stalo predovšetkým prechodné ustanovenie obsiahnuté v čl. 154d Ústavy.¹⁰ Na jeho základe nadobudla Súdna rada právomoc prijímať stanoviská o tom, či sudcovia všeobecných súdov ustanovení do funkcie pred schválením tejto novely Ústavy splňajú „Predpoklady sudcovskej spôsobilosti ktoré dávajú záruku, že funkciu sudcu bude vykonávať riadne [...] na základe podkladov od štátneho orgánu plniaceho úlohy ochrany utajovaných skutočností a vyjadrenia sudcu Súdna rada Slovenskej republiky uznesením.“ Bezprostredným dôsledkom nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia o strate predpokladov sudcovskej spôsobilosti sa mal stať zánik funkcie sudcu.

Nepochybne išlo o veľmi nešťastné a nedomyslené ústavné ustanovenie,¹¹ ktoré oprávnené vyvolávalo ústavné otázky, a to predovšetkým vzhľadom na

- a) jeho retroaktívny charakter,
- b) skutočnosť, že sa mu museli *ex constitutione* podriaďovať všetci už ustanovení sudcovia,

⁸ K rastu nedôvery verejnosti k orgánom súdnej moci významne prispel aj spôsob vedenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky jeho bývalým predsedom Štefanom Harabinom, ktorý bol podľa pôvodného znenia ustanovenia čl. 141a ods. 1 Ústavy *ex constitutione* aj predsedom Súdnej rady (po novelizácii Ústavy uskutočnenej ústavným zákonom č. 161/2014 Z. z. si predsedu Súdnej rady volia jej členovia z vlastných radov).

⁹ Parlamentná tlač č. 921, ktorej text pozri v digitálnej knižnici Národnej rady (6. volebné obdobie): <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Default?legId=13&termNr=6> (navštívené dňa: 8.01.2022).

¹⁰ Toto ustanovenie (ako aj niektoré ďalšie) sa stalo súčasťou novelizácie Ústavy až na základe pozmeňujúceho návrhu predloženého na rokovaní pléna Národnej rady, t.j. v zásade bezprostredne pred záverečným hlasovaním.

¹¹ Obdobnému právnemu režimu preskúmania sudcovskej spôsobilosti sa mali podrobiť aj všetci kandidáti na sudcov pred vymenovaním do funkcie sudcu.

c) skutočnosť, že rozhodujúcim základom pre rozhodnutie Súdnej rady o prípadnom odňatí sudcovskej spôsobilosti sa mali stať podklady od orgánu plniaceho úlohu ochrany utajovaných skutočností (išlo o Národný bezpečnostný úrad vykonávajúci významnú časť svojej činnosti v utajovacom režime),

d) existenciu oprávnených pochybností o tom, že Súdna rada, príp. následne Ústavný súd¹² SR bude môcť, resp. bude spôsobilá preskúmať hodnovernosť podkladov predložených Národným bezpečnostným úradom.

K rozoberaným ustanoveniam novelizácie Ústavy z roku 2014 bolo prijaté na základe ústavnej blankety vykonávacie právne predpisy, proti ktorým podpredsedníčka Súdnej rady (v tom čase nebol ustanovený predseda Súdnej rady) podala 1. septembra 2014 (v zásade bezprostredne po nadobudnutí ich účinnosti) návrh na začatie konania pred Ústavným súdom podľa čl. 125 ods.1 Ústavy, t.j. preskúmania, či napadnuté zákonné ustanovenia sú v súlade s Ústavou. Novozvolená predsedníčka Súdnej rady si tento návrh osvojila a listom z 24.októbra 2014 pôvodný návrh argumentačne rozšírila a súčasne navrhla, aby Ústavný súd nálezom rozhodol nad rámec pôvodného návrhu aj o súlade čl. 154d ods. 1 a 2 Ústavy, ktorý sa stal jej súčasťou na základe novelizácie uskutočnenej ústavným zákonom č. 161/2014 Z. z. s čl. 1 ods. I, čl. 141 ods. I, čl. 144 ods. I a čl. 145 ods. 1 Ústavy.¹³

Rozšírený návrh predsedníčky Súdnej rady dlho „ležal na stole Ústavného súdu“ čo signalizovalo odbornej verejnosti, že medzi sudcami existujú odlišné názory, pričom požadovanú kvalifikovanú väčšinu hlasov sudcov (najmenej 7 hlasov) nemožno dosiahnuť vzhľadom na skutočnosť, že v období rokov 2014–2017 Ústavný súd pôsobil v nekompletnom zložení (chýbali mu traja sudcovia). Po kompletizácii sudcovskej zostavy (december 2017) však došlo k akcelerácii aktivít sudcov smerujúcich k finálnemu rozhodnutiu, ktoré vyústilo dva týždne pred skončením funkčného obdobia 9 ústavných sudcov do vydania nálezu sp. zn. PL. ÚS 14/2021 z 30. januára 2019, ktorým Ústavný súd SR rozhodol popri nesúlade napadnutých ustanovení vykonávacích zákonov aj o nesúlade viacerých ustanovení Ústavy ustanovujúcich predpoklady sudcovskej spôsobilosti (v slovenskej odbornej literatúre nie celkom správne označované ako tzv. bezpečnostné previerky sudcov), ktoré sa stali jeho súčasťou na základe novelizácie uskutočnenej ústavným zákonom č. 161/2014 Z. z.,

¹² Z čl. 154d ods. 2 Ústavy vyplývalo, že dotknutý sudca môže podať proti uzneseniu Súdnej rady, ktorým mu bola odňatá sudcovská spôsobilosť podať sťažnosť, o ktorej rozhodne Ústavný súd.

¹³ K rozšíreniu pôvodného návrhu došlo až potom ako ho Ústavný súd SR uznesením sp. zn. PL. ÚS 21/2014 zo 17.09.2014 v pôvodnom rozsahu prijal na ďalšie konanie. Ústavný súd však formálne nerozhodol o tom, že prijíma na ďalšie konanie aj v rozšírenom rozsahu.

s ustanoveniami s čl. 1 ods. 1, čl. 141 ods. 1 a čl. 144 ods. 1 Ústavy, ktoré podľa názoru kvalifikovanej väčšiny sudcov tvoria materiálne jadro slovenskej ústavy. K označenému nálezu podali štyria sudcovia (vrátane autora tohto príspevku) odlišné stanovisko.¹⁴ Žiada sa ešte poznamenať, že nález PL. ÚS 21/2014 ide vo výrokovej časti ešte nad rámec rozšíreného návrhu predsedníčky Súdnej rady, čo bolo v rozpore s dovtedajšou praxou Ústavného súdu SR.¹⁵

3. Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 21/2014 z 30. januára 2019 (hodnotiace poznámky)

Nález PL. ÚS 21/2014 nie je prvým a určite nie posledným rozhodnutím súdneho orgánu ochrany ústavnosti v európskom priestore, ktorý vyslovil nesúlad ústavných noriem s Ústavou. Možno ho však zaradiť k najradikálnejším, keďže

a) Ústavný súd SR nim rozhodol o derogácii ústavných noriem, ktoré sú (boli) integrálnou súčasťou Ústavy, teda nie derogácii ústavných noriem lokalizovaných v inom ústavnom predpise (ako napr. nález Ústavného súdu Českej republiky Pl. ÚS 27/2009),

b) Ústavný súd nim vyslovil neústavnosť niektorých ustanovení Ústavy s jej materiálnym jadrom z materiálnych (meritórnych) dôvodov a nie z dôvodu procedurálnych pochybení [ako napr. rozhodnutie Ústavného súdu Ukrajiny sp. zn. 1-45/2010 z 30. septembra 2010, rozhodnutie Ústavného súdu Moldavska č. 7 zo 4. marca 2016, alebo rozhodnutie Ústavného súdu Maďarska č. 45/2012 AB z 28. decembra 2012, rozhodnutie Ústavného súdu Litovskej republiky č. 22/2013 z 12. januára 2014, k či viacerorozhodnutí Ústavného súdu Rumunska vydaných pri výkone ústavou explicitne zverenej právomoci uskutočňovať preventívnu kontrolu ústavnosti ústavných predpisov¹⁶, alebo v odbornej literatúre často spomína-

¹⁴ Plné znenie nálezu PL. ÚS 21/2014 (vrátane odlišných stanovísk sudcov je dostupné na webovom portáli https://www.ustavnysud.sk/documents/10182/0/PL_+US+21_2014.pdf/233a617c-4dfd-4151-8a6b-16d180b27111 (navštívené dňa: 8.01.2022).

¹⁵ Ku kritike procesného postupu Ústavného súdu SR v konaní vedenom pod sp. zn. PL. ÚS 21/2014 pozri podrobnejšie v štúdiu M. Tomin, *Atrahovanie právomoci Ústavným súdom Slovenskej republiky*, [v:] *Nezávislosť Ústavného súdu Slovenskej republiky: Zodpovednosť ústavodarcu a aktérov zúčastnených na výbere ústavných sudcov*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019, Bratislava 2019.

¹⁶ Viac o týchto rozhodnutiach európskych ústavných súdov pozri napr. M. Madej, *Melčák nebo Melčáci? Ústavní soudy rušící ústavní zákony*, „Právník“ 2016, č. 5, alebo L. Orosz,

ného rozhodnutia Ústavného súdneho dvora Rakúskej republiky z 11. novembra 2001 (rozhodnutie VfGH. 16.327/2001)],

c) ide o rozhodnutie prijaté v Slovenskej republiky, ktorá nemá v Ústave explicitne vymedzené materiálne jadro prostredníctvom klauzuly večnosti.

Nález PL. ÚS 21/2014 nepochybne patrí k najvýznamnejším a najviac avantgardným rozhodnutiam Ústavného súdu SR, ktoré boli prijaté za uplynulých 30 rokov, t.j. od jeho konštituovania (22. január 1992). Preto je celkom prirodzené, že jeho prijatie vyvolalo novú etapu vedeckej diskusie o materiálnom jadre slovenskej ústavy, v ktorej zaznieva celý rad hodnotných myšlienok rôznorodého charakteru. Zjednodušene možno publikačné výstupy týkajúce sa problematiky materiálneho jadra Ústavy rozdeliť do troch skupín:

a) publikačné výstupy autorov, ktorí obhajujú a zároveň vysoko vyzdvihujú význam a kvalitu nálezu PL. ÚS 21/2014, pričom ho hodnotia (nie zriedka nekriticky) ako prelomové rozhodnutie z hľadiska ďalšieho vývoja súdnej kontroly ústavnosti na Slovensku,¹⁷

b) publikačné výstupy autorov, ktorí artikulujú kritický postoj k nálezu PL. ÚS 21/2014 a hodnotia jeho prijatie ako jedno z najzávažnejších pochybení Ústavného súdu SR,¹⁸

c) publikačné výstupy skupiny autorov, ktorí nález PL. ÚS 21/2014 akceptujú, ale zachovávajú si k nemu kritický a zdržanlivý postoj zvyrazňujú

Ústavný systém Slovenskej republiky a ochrana ústavnosti po 30. januári 2019, [v:] Princíp právneho štátu ako súčasť materiálneho jadra ústavy. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie Bratislavské právnické fórum 2020, Bratislava 2020, s. 20 a nasl.

¹⁷ Pozri napr. nasledovné publikačné výstupy T. Lalík, *Nález PL. ÚS 21/2014 ako nevyhnutný liek na ústavné zákonodarstvo na Slovensku*, „Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae” 2019, t. 38, no. 1, s. 274–298; M. Breichová Lapčáková, *Ústava v ohrození – Zopár zamyslení nad jedným nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky (PL. ÚS 21/2014)*, „Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae” 2019, t. 38, no. 1, s. 237–260; J. Drgonec, *Ústava Slovenskej republiky...*, s. 1434–1435; B. Balog, *Ústavoochrana na temnej strane sily(!)*, „Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae” 2019, t. 38, no. 1, s. 223–236; A. Brösl, *Ekklesia alebo dikasterion – kto má byť „pánom všetkého?” Súčasná dimenzia staršieho problému*, [v:] *Demokracia, dôstojnosť, diverzita. Zborník z prezentácií slovenskej sekcie pred 29. svetovým kongresom IVR 2019*, eds. A. Brösl, M. Breichová Lapčáková, Košice 2020, s. 36–38.

¹⁸ Pozri M. Káčer, *Od ochrany pred hrôzami koncentračných táborov k ochrane „profesionálnej existencie” vydiateľných sudcov*, „Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae” 2019, t. 38, no. 1, s. 261–273; J. Neumann, *Ústavný súd SR ako efektívny ochranca ústavnosti pri zásahu do materiálneho jadra ústavy (?)*, „Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae” 2019, t. 38, no. 1, a najmä monografické dielo M. Káčer, J. Neumann, *Materiálne jadro v slovenskom ústavnom práve: doktrínálny disent proti zrušeniu sudcovských previerok*, Praha 2019. Absolútne odmietanie osvojenia si právomoci preskúmať súlade ústavných zákonov (resp. jednotlivých ustanovení Ústavy) s Ústavou je čitateľné aj z odlišného stanoviska sudkyne M. Mochnáčovej a sudcu L. Mészárosa, ktoré priložila k nálezu PL. ÚS 21/2014 pozri webový portál Ústavného súdu SR Vyhľadávanie rozhodnutí – Ústavný súd Slovenskej republiky (ustavnysud.sk).

skutočnosť, že ide o jadrovú zbraň Ústavného súdu SR, ktorá musí mať charakter *ultima ratio*, teda jeho použitie môže prísť do úvahy len vtedy, ak sú vyčerpané všetky iné možnosti ochrany identity Ústavy.¹⁹

Bez ambície analyzovať a hodnotiť podrobnejšie argumentačnú líniu uvedených troch skupín predstaviteľov slovenskej konštitucionalistiky možno konštatovať, že hocako je verejný diskurz o ochrane materiálneho jadra Ústavy radikálny a miestami aj emotívny, prináša celý rad hodnotných ideí, ktoré významne prispievajú k rozvoju súdnej kontroly ústavnosti, pričom si dovoľím konštatovať, že ide o myšlienky, ktoré svojim obsahom a dopadom prekračujú hranice, v ktorých Ústavný súd SR uplatňuje svoju jurisdikciu.

Napriek tomu chcem v rámci autorskej licencie využiť možnosť artikulovať svoj postoj nálezu PL. ÚS 21/2014, ktorý som musel v časovej tiesni²⁰ zaujať k nemu ako sudca Ústavného súdu SR vo svojom odlišnom stanovisku. Vo svojom disente som v prvom rade ocenil veľmi solídnu teoretickú kvalitu odôvodnenia nálezu PL. ÚS 21/2014 a zároveň pripustil, že v nevyhnutnom prípade v záujme ochrany najvýznamnejších ústavných hodnôt, teda materiálneho jadra (identity) Ústavy, je Ústavný súd SR legitimovaný k tomu, aby uplatnil svoju ochrannú funkciu aj nad rámec Ústavou explicitne zverených právomocí. Zároveň som však zdôraznil, že v danom prípade mal Ústavný súd SR k dispozícii aj iné právne prostriedky k tomu, aby zabránil aplikácii napadnutých ustanovení Ústavy. Konkrétne išlo o alternatívny návrh nálezu predložený sudcom L. Meszárosa. Jeho podstata spočívala v tom, že Ústavný súd SR by nálezom rozhodol len o nesúlade napadnutých ustanovení vykonávacích zákonov s Ústavou a o rozšírenom petite predloženom v priebehu konania predsedníčkou Súdnej rady v časti namietaného nesúladu napadnutých ustanovení Ústavy s jej materiálnym jadrom by z procesných dôvodov nerozhodol (v tejto časti nebol návrh prijatý na ďalšie konanie), alebo by v tejto časti rozšírenému návrhu nevyhovel. Z povahy veci totiž vyplývalo, že napadnuté ustanovenia Ústavy upravujúce preskúmvanie sudcovskej spôsobilosti pre ďalší výkon sudcovskej funkcie nemohli byť v ústavnoprávnej praxi aplikovateľné bez vykonávacích zákonov, ktoré by Ústavný súd SR týmto nálezom derogoval. Tento zdržanlivý prístup Ústavného súdu mohol vytvoriť priestor pre konštruktívny ústavný dialóg medzi Ústavným súdom SR a Národnou radou ako jediným ústavodarným

¹⁹ Pozri L. Orosz, *Ústavný systém Slovenskej republiky...*, s. 20–29. S týmto postojom sa stotožňuje aj A. Krunková. Pozri A. Krunková, *Novodobá úloha právnych princípov*, [v:] *Princíp právneho štátu...*, s. 34. Zdržanlivý postoj k nálezu PL. ÚS 21/2014 je čitateľný aj zo štúdie R. Lysina, *Je vhodné aby bol princíp právneho štátu súčasťou materiálneho jadra ústavy?*, [v:] *Princíp právneho štátu...*, s. 43–44.

²⁰ Nález PL. ÚS 21/2014 bol vydaný 12 pracovných dní pred uplynutím môjho funkčného obdobia, rovnako ako ďalším 8 sudcom (!).

orgánom Slovenskej republiky,²¹ v rámci ktorého by sa hľadalo všeobecne akceptovateľné uzatvorenie tohto ústavného sporu.²²

Vo svojom odlišnom stanovisku k nálezu PL. ÚS 21/2014 som načrtnol aj hrozbu vzniku napätia medzi príliš aktivistickým Ústavným súdom SR a ústavodarným orgánom, ktorý môže v reakcii na súdny aktivizmus súdneho orgánu ochrany ústavnosti zasahujúci do výsostného teritória *parlamentovvolať* vážnu ústavnú krízu. Na túto ideu som následne nadviazal v jednom z mojich nedávnych publikačných výstupoch, v ktorého záverečnej časti som uviedol: „[...] neprimeraný aktivizmus ústavného súdu (ako aj iných súdov), ktorý v niektorých prípadoch môže byť vyvolaný aj nepriamym, resp. latentným politickým tlakom, môže spôsobiť závažné negatívne dôsledky [...] Napätie medzi ústavným súdom a parlamentom môže vyústiť (a v niektorých postkomunistických štátoch už aj vyústilo) do tzv. «vojny inštitúcií», v ktorej zákonodarný zbor môže disponovať zbraňami silného kalibru, spôsobilých vyvolať vážnu ústavnú krízu. Aj preto sa javí žiaduce apelovať na jednej strane na ústavný súd, aby pri riešení sporov, ktoré majú politickú dimenziu zachovával primeranú zdržanlivosť, a na druhej strane na parlament, aby bol spôsobilý reflektovať aj pre neho negatívne vyznievajúce súdne rozhodnutia s primeranou dávkou nadhľadu a pokory”²³. Aj keď sa nepovažujem za odborníka na politické prognózy mojej skúsenosti z pôsobenia vo verejnom živote mi signalizovali, že moja obava vyjadrená v citovanom texte sa na Slovensku môže v dohľadnom čase naplniť.

4. Novelizácia Ústavy uskutočnená ústavným zákonom č. 422/2020 Z. z.

Parlamentné voľby sú spravidla v každom demokratickom štáte spojené s nemalými očakávaniami verejnosti, že na riešenie problémov nakopených v minulom období nová vládna garnitúra nájde (zázračný) recept, prostredníctvom ktorého sa tieto problémy „vyliečia“, resp. aspoň naštartuje

²¹ Inšpiratívne úvahy o podstate a význame ústavného dialógu medzi ochrancom ústavy a ústavodarcom pozri T. Lalík, *Ústavný súd a parlament v konštitučnej monarchii*, Bratislava 2015, s. 162–203.

²² V zásade obdobný postoj zaujal v predmetnej veci vo svojom odlišnom stanovisku aj sudca R. Tkáčik, ktorý navyše podrobil kritike aj procedurálny postup Ústavného súdu SR v konaní vedenom pod sp. zn. PL. ÚS 21/2014. Oba odlišné stanoviská sú taktiež dostupné na webovom portáli Ústavného súdu SR Vyhľadávanie rozhodnutí – Ústavný súd Slovenskej republiky (ustavnysud.sk).

²³ L. Orosz, *O (posilňovaní) súdnej moci*, [v:] E. Barány a kol., *„Zmeny v chápaní práva: pluralita systémov, prameňov, perspektív...“*, Bratislava 2019, s. 105.

proces zásadných zmien. Tieto očakávania verejnosti (zvlášť odbornej) sú nie zriedka spojené aj so zmenami v ústavnoprávnej sfére. Pred poslednými voľbami do Národnej rady (29. február 2020) sa v Slovenskej republike javil ako jeden z najväčších problémov boj s korupciou osobitne v justičnej sfére, čo signalizovali výskumy verejnej mienky, v ktorých sa prejavovala vysoká miera nedôvery verejnosti voči súdom, ako aj iným orgánom ochrany práva. S určitou dávkou zjednodušenia možno konštatovať, že politickým stranám, ktoré tvoria v Slovenskej republike v súčasnosti vládnu koalíciu k volebnému víťazstvu napomohli práve tie časti ich volebným programov, ktoré sa týkali potreby uskutočniť radikálne zmeny v justičnej sfére, ktoré boli navyše počas volebnej kampane veľmi úspešne komunikované.

Vládna koalícia konštituovaná po parlamentných voľbách premietla svoje politické zámery v justičnej sfére zrozumiteľne a veľmi podrobne do programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky 2020–2024, v ktorého úvodnej časti sa deklarovala úloha pripraviť a schváliť zásadné zmeny v ústavnej úprave súdnej moci.²⁴ Objektívne treba oceniť, že

²⁴ V zásade hneď po úvodných formuláciách sa vo vládnom programe uvádza „Vláda SR v záujme obnovy dôvery v právny štát a s cieľom očisty justície presadí ústavný zákon v oblasti justície [...] Ústavný zákon v oblasti justície bude zahŕňať:

reformu zloženia Súdnej rady SR v podobe zavedenia regionálneho princípu pri voľbe jej členov sudcami tak, aby sa zvýšila jej reprezentatívnosť,

v záujme vyváženosti zloženia Súdnej rady SR zavedenie pravidla, že zákonodarná a výkonná moc budú nominovať vždy len osoby, ktoré nie sú sudcami, a zákonodarná moc až po ich riadnom vypočutí v príslušnom výbore,

vysporiadanie sa s rozhodnutiami Ústavného súdu SR vo veciach odvolávania členov Súdnej rady SR,

zavedenie povinnosti pre Súdnu radu SR vykonať v novom zložení previerky majetkových pomerov všetkých sudcov, vrátane majetkových prírastkov ich rodinných príslušníkov a vrátane vykonania previerok všeobecnej spoľahlivosti u tých sudcov, ktorých majetkové preverenie zanechalo u členov súdnej rady dôvodné pochybnosti o legálnom nadobudnutí sledovaného majetku, Súdna rada musí dostať okrem nástrojov na preverenie majetku aj nástroje na preverenie spoľahlivosti, resp. na vyhodnotenie previerok spoľahlivosti, pričom budú využívané všetky dostupné informácie,

reformu zloženia Ústavného súdu SR s brzdami proti pasivite parlamentu pri nezvolení kandidátov na ústavných sudcov, ako aj s brzdou proti koncentrácii moci v rukách jednej politickej reprezentácie, aby nebola väčšina ústavných sudcov volená jednou politickou garnitúrou, pričom reforma bude zahŕňať verejnú voľbu ústavných sudcov a požiadavku na ich vysoký morálny a odborný kredit,

zrušenie súhlasu Ústavného súdu ako podmienky na vzatie sudcu a generálneho prokurátora do väzby, zruší sa rozhodovacia imunita sudcov,

prírodnú obmenu sudcov zavedením vekového cenzu pre sudcov všeobecných súdov (65 rokov) a Ústavného súdu (70 rokov),

zriadenie Najvyššieho správneho súdu SR, ktorý bude plniť aj funkciu disciplinárneho súdu pre sudcov, prokurátorov, exekútorov, notárov, správcov, prípadne aj pre iné právnické profesie, a v súvislosti s jeho zriadením možné odbremenenie Ústavného súdu SR“.

vládna koalícia transparentne deklarovala vo vládnom programe svoju ambíciu predložiť do ústavodarného procesu relatívne ucelený návrh ústavných zmien týkajúci sa ústavnej regulácie súdnej moci, ktorý zodpovedal hodnotovým preferenciám novo konštituovanej vládnej koalície, ktorá získala na presadenie týchto ústavných zmien legitimitu v parlamentných voľbách. Gestorské ministerstvo spravodlivosti sa napĺňania úlohy obsiahnutej vo vládnom programe (viac-menej za zatvorenými dverami) expresne zhostilo. Už v júli 2020 bol vládny návrh novelizácie Ústavy do medzirezortného pripomienkového konania, ktoré však bolo vzhľadom na závažnosť obsahu tejto ústavnej novely mimoriadne krátke, rovnako ako ústavodarný proces na pôde Národnej rady,²⁵ čo znemožnilo aby odborná verejnosť významnejšie ovplyvnila svojimi pripomienkami jej finálnu podobu. Zrejme aj preto finálna podoba justičnej novelizácie Ústavy nenaplnila očakávania odbornej verejnosti. V tejto súvislosti sa žiada navyše zdôrazniť, že oproti pôvodnému návrhu ministerstva spravodlivosti, ktorý bol predložený do medzirezortného pripomienkového konania sa vo vládnom návrhu novely Ústavy (parlamentná tlač číslo 270)²⁶ objavili nie bezvýznamné zmeny vyvolané zrejme hľadaním politických kompromisov medzi vládnymi partnermi, ktoré sa negatívne podpísali na texte vládneho návrhu novelizácie Ústavy. Navyše aj počas rokovania v ústavodarnom zbore došlo k schváleniu viacerých nedomyslených pozmeňujúcich návrhov poslancov, ktoré finálnu podobu vládneho návrhu Ústavy publikovanú v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 422/2020 Z. z., ktoré vyvolali negatívnu odozvu v odborných kruhoch.²⁷

Najviac kritiky si vyslúžilo doplnenie čl. 125 ods. 4 Ústavy o vetu, ktorá znie „Ústavný súd nerozhoduje ani o súlade ústavného zákona s ústavou.“ Z citovaného vyplýva, že ústavodarný orgán výslovne zakázal Ústavnému súdu vykonávať právomoc rozhodovať o súlade ústavného zákona s Ústavou, ktorú si prisvojil v revolučnom, ale pritom značne kontroverznom náleze sp. zn. Pl. ÚS 21/2014 z 30. januára 2019. Kľúčový

²⁵ Vládny návrh tzv. justičnej novelizácie Ústavy bol predložený do Národnej rady 1.10.2020 a už 9.12.2020 schválený, pričom na rozdiel od doterajšej praxe ho v rámci II. čítania prerokoval len Ústavnoprávny výbor Národnej rady.

²⁶ Vládny návrh justičnej novelizácie Ústavy (ptč. 270) je dostupný na webovom portáli Národnej rady: Dokumenty: Parlamentné tlač: Parlamentná tlač 270 – Národná rada Slovenskej republiky (nr.sr.sk).

²⁷ Pozri napr. M. Giba, *Súdna moc po ústavných zmenách v roku 2020*, [v:] *Poceta Karlu Klímovi k 70. narodeninám. Ústavnosť ako kritérium právniho rádu (národného i evropského)*, Praha 2021, s. 335–348, alebo príspevky publikované vo vedeckom zborníku *Úvahy o zmenách v ústavnej úprave súdnej moci a ich dopady na rozhodovacie činnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky – IX. ústavné dni*, eds. L. Orosz, S. Grabowska, T. Majerčák, Košice 2021: A. Brösl, L. Gajdošíková, *Ústavné súdnictvo v mlyne ústavných reforiem* (s. 61–78) a L. Orosz, *Justičná novela Ústavy Slovenskej republiky (solidne zámery – rozpačité závery)*, s. 79–97.

argument kritikov tohto doplnenia ústavného textu je založený na tvrdení, že vylúčením akýchkoľvek ústavných zákonov z prieskumu ich súladu s Ústavou sa v podstate odníma Ústavnému súdu možnosť plniť svoju základnú funkciu súdnej ochrany ústavnosti v prípadoch, ak by Národná rada „stratila hlavu“, resp. bola ovládnutá extrémistickými politickými silami a schválila ústavný zákon, resp. ústavnú zmenu, ktorou by zasiahla do kľúčových ústavných hodnôt (materiálneho jadra Ústavy) určujúcich jej identitu a konštituovala legálnou procedúrou autokratický ústavný režim.²⁸ Možno pritom súhlasiť s M. Gibom, podľa ktorého bol tento krok ústavodarcu „rovnako necitlivou hrubou (ak nie hrubšou) demonštráciou moci, ako bol nález Ústavného súdu z 30. januára 2019. Parlament Ústavnému súdu síce berie právomoc, ktorú by v ideálnom prípade ani nemal mať, no neprináša poistky proti tomu, voči čomu sa Ústavný súd vyvođením si tejto právomoci (aspoň teoreticky vymedzil. Teda voči zneužitiu ústavodarnej moci parlamentom.“²⁹

Najviac pozornosti, vrátane ostrej kritiky predovšetkým zo strany opozičných politických strán, ale i niektorých politických komentátorov, viacerých predstaviteľov domácej ústavnej teórie, ako i predsedu Ústavného súdu³⁰ (a zrejme tiež ostatných sudcov Ústavného súdu)³¹ vyvolalo doplnenie čl. 125 ods. 4 o poslednú vetu, ktorá znie „**Ústavný súd nerozhoduje ani o súlade ústavného zákona s ústavou.**“ Z citovaného vyplýva, že ústavodarný orgán výslovne zakázal Ústavnému súdu rozhodovať o súlade s ústavného zákona s Ústavou. Kľúčový argument kriti-

534

²⁸ Z viacerých vedeckých štúdií venovaných tomuto problému pozri najmä B. Balog, *(Ne)rozhodovanie o súlade ústavného zákona s ústavou*, „Právny obzor“ 2021, roč. 104, č. 2, s. 99–115 a T. Lalík, *K odňatiu právomoci Ústavného súdu SR posudzovať ústavné zákony – kritické reflexie*, „Právny obzor“ 2021, roč. 104, č. 2, s. 116–140.

²⁹ M. Giba, *Súdna moc...*, s. 346.

³⁰ Pozri záznam z jeho vystúpenia na 18. schôdzi Národnej rady zo dňa 3.12.2020. Dostupné na internete: Schôdze: Rozprava: Textový prepis rozpravy – Národná rada Slovenskej republiky (nrslr.sk).

³¹ Negatívny postoj sudcov Ústavného súdu k tomuto zásahu do Ústavy je pochopiteľný, keďže ústavný doplnok lokalizovaný do čl. 125 ods. 4 Ústavy predstavuje vo svojej podstate vo vzťahu k nim **preventívne vyslovenie nedôvery**, ktoré by malo zabrániť ich potenciálnemu neprimeranému ústavnému aktivizmu zasahujúcemu do výsostných vôd ústavodarného orgánu, inšpirovaného rozhodnutím väčšiny ich predchodcov v konaní vedenom pod sp. zn. PL. ÚS 21/2014 (týkajúcom sa tzv. bezpečnostných previerok sudcov), v ktorom vyslovili nesúlad časti Ústavy s jej materiálnym jadrom. V tejto súvislosti sa zdá vhodné pripomenúť, že väčšina súčasných sudcov Ústavného súdu bola v čase uchádzania sa o túto funkciu (počas ich verejného vypočúvania) konfrontovaná s požiadavkou poslancov Národnej rady, aby vyjadrili svoj postoj k tomu, či schvaľujú, že si ich predchodcovia v konaní vedenom pod sp. zn. PL. ÚS 21/2014 aťahovali právomoc derogovať ústavný zákon. Podľa môjho pozorovania žiaden z kandidátov, ktorí sú v súčasnosti sudcami Ústavného súdu nevyšlovi verejne súhlas s takýmto postupom svojich predchodcov.

kov tohto doplnenia ústavného textu je založený na tvrdení, že vylúčením akýchkoľvek ústavných zákonov z prieskumu ich súladu s Ústavou sa vo svojej podstate odníma Ústavnému súdu možnosť plniť svoju základnú funkciu súdnej ochrany ústavnosti v prípadoch, ak by Národná rada „stratila hlavu“, resp. bola ovládnutá extrémistickými politickými silami a schválila ústavný zákon, resp. ústavnú zmenu, ktorou by zasiahla do kľúčových ústavných hodnôt (materiálneho jadra Ústavy) určujúcich jej identitu a konštituovala legálnou procedúrou autokratický ústavný režim. Aj keď tento argument má racionálne jadro, nepatrím k tým, ktorí dramtizujú, skutočnosť, že Národná rada výslovne zakázala Ústavnému súdu preskúmať ústavnosť ústavných zákonov.

V prvom rade chcem poznamenať, že **kritizovaný počin ústavodarného orgánu predstavoval priamu a vo svojej podstate prirodzenú a aj očakávanú reakciu na nález Ústavného súdu sp. sn. PL. ÚS 21/2014 z 30. januára 2019**, ktorým si súdny orgán ochrany ústavnosti atrahoval právomoc, ktorú mu Ústava zjavne nepriznávala. Navyše to urobil vo veci, v ktorej mohol nešťastne a nevhodne formulovanú časť Ústavy, ktorá sa stala súčasťou ústavného textu po schválení ústavnej novely vykonanej ústavným zákonom č. 161/2014 Z. z., neutralizovať ďaleko miernejšími právnymi prostriedkami.³² Ústavný súd prijal podľa môjho presvedčenia nález vo veci PL. ÚS 21/2014 predčasne,³³ nerešpektujúc pritom požiadavku, že použitie jeho „jadrovej zbrane“ (o jej latentnej existencii osobne nepochybujem) „musí mať charakter ultima ratio, t.j. prichádza do úvahy len vtedy, ak neexistuje iný menej radikálny prostriedok ústavnej ochrany.“³⁴ Aj preto išlo o rozhodnutie, ktoré malo vysoký potenciál vyvolať konflikt medzi ústavodarným orgánom a Ústavným súdom a to aj s ďaleko ostrejším priebehom, než k akému došlo. Nemožno prehliadať ani to, že proti tvrdeniu, že predchádzajúca ústavná úprava tzv. bezpečnostných previerok sudcov (čo ako nevhodne ústavodarcom artikulovaná) predstavovala zásah do materiálneho jadra Ústavy, možno ponúknuť silné protiargumenty.³⁵

V súvislosti s analýzou a hodnotením tej časti justičnej novely Ústavy, ktorá výslovne deklaruje zákaz Ústavného súdu preskúmať súlad ústavných zákonov s Ústavou sa žiada poznamenať, že ponúka (minimálne

³² Pozri k tomu odlišné stanoviská sudcov k nálezu vo veci PL. ÚS 21/2014. Dostupné na internete: Vyhľadávanie rozhodnutí – Ústavný súd Slovenskej republiky (ustavnysud.sk).

³³ Pozri k tomu aj L. Berdisová, *Úž len Ústavný súd nás zachráni? „Denník SME: Fórum“* 12.12.2020, s. 13.

³⁴ L. Orosz, *Ústavný systém Slovenskej republiky...*, s. 27.

³⁵ Najviac argumentačne podložených protiargumentov ponúka v súčasnosti zrejme publikácia dvojice autorov M. Káčer, J. Neumann, *Materiálne jadro v slovenskom ústavnom práve. Doktrínálny dissent proti zrušeniu sudcovských previerok*, Praha 2020.

nepriamo) paradoxný záver, ktorý disponuje spôsobilosťou dodatočne legalizovať a legitimizovať nález Ústavného súdu vo veci PL. ÚS 21/2014. Doplnenie čl. 125 ods. 4 Ústavy sa totiž dá interpretovať aj tak, že Národná rada ním v podstate dodatočne uznala, že Ústavný súd právomoc preskúmavať súlad ústavných zákonov s Ústavou mal, a preto mu jej výkon *pro futuro* zakázala.

536 Justičná novela Ústavy v časti týkajúcej sa doplnenia čl. 125 ods. 4 Ústavy nepochybne predstavuje ďalší významný impulz pre pokračovanie doktrinálnej diskusie o materiálnom jadre ústavy a spôsoboch jeho ochrany v domácej odbornej literatúre. Priestorovo obmedzený a pritom vecne oveľa širšie koncipovaný príspevok do vedeckého zborníka nedáva možnosť podrobnejšie sa týmto problémom zaoberať. Obmedzím sa preto len na vyjadrenie podstaty svojho postoja k otázke súdneho prieskumu ústavnosti ústavných zákonov v podmienkach Slovenskej republiky. Jeho základom je východisko, že slovenský Ústavný súd ne-disponoval ani pred 30. januárom 2019 a ani potom právomocou rozhodovať o nesúlade ústavného zákona s Ústavou. To však nevyklučovalo a ani v súčasnosti nevyklučuje, aby Ústavný súd artikuloval svoj postoj k rozhodnutiam iných ústavných orgánov, ktoré podľa jeho presvedčenia (presvedčenia väčšiny jeho sudcov) zásadným spôsobom zasahuje do identity Ústavy a popiera základné hodnoty, na ktorých je založená. Naopak, ak k takémuto zásahu do základného zákona štátu dôjde, či už normatívnym právnym aktom odvodeného ústavodarcu alebo iného ústavného orgánu, tak je povinnosťou sudcov Ústavného súdu vyplývajúcou aj z dikcie ich ústavného sľubu (čl. 134 ods. 5 Ústavy) vyjadriť svoj kategorický nesúhlas s takýmto zásahom a to aj v podobe rozhodnutia, ktoré z hľadiska požiadaviek platného pozitívneho práva možno spochybňovať. Inými slovami, **Ústavný súd môže a musí vystúpiť na ochranu Ústavy a to nielen v prípade, ak k tomu nemá výslovne zverenú rozhodovaciu právomoc, ale aj vtedy, keď mu jej výkon ústavodarný orgán explicitne zakázal.** Je inou otázkou, či rozhodnutie Ústavného súdu založené na atrahovanej právomoci vyvolá aj zamýšľané právne účinky. To však už je otázka, ktorá má aj (a zrejme predovšetkým) mimoprávnu dimenziu, ktorá je spojená v prvom rade s prirodzenou autoritou Ústavného súdu, ale aj s politickou a právnou kultúrou aktuálnych nositeľov verejnej moci, ako aj inými obrannými mechanizmami vyvierajúcimi z občianskej spoločnosti. Ak tieto faktory nie sú prítomné, tak aj v prípade, ak Ústavný súd svoju „jadrovú zbraň“ použije, tak „[...] sa jednoducho sa neaktívuje.“³⁶

³⁶ L. Berdisová, *Úž len Ústavný súd...*, s. 13.

Podľa môjho názoru sa týmto nedomysleným doplnením Ústavy nič nevyriešilo, keďže naďalej platí, že „Ústavný súd môže a musí vystúpiť na ochranu Ústavy a to nielen v prípade, ak k tomu nemá výslovne zverenú rozhodovaciu právomoc, ale aj vtedy, keď mu jej výkon ústavodarný orgán explicitne zakázal.“³⁷ Je však už inou otázkou, či autokratický nositeľ výkonnej moci bude takéto rozhodnutie Ústavného súdu rešpektovať.

³⁷ L. Orosz, *Justičná novela Ústavy...*, s. 88–89.